

עטרת מרדכי

ביקור במעונו של מרן הגרב"מ אורחי זצ"ל

תמליל מביקור במעונו של מרן הגרב"מ אורחי זצ"ל
ה'תש"ז מנחם אב תשע"ז [נכתב ע"י א' הנוכחים]

הגר"י אדלשטיין: הרמב"ם בספר המצות, מונה

מצות שחיטה במנין המצות, ובראב"ד השיג עליו שאין לזה טעם, ומבאר הכסף משנה דאין מצוה אלא איסור עשה, אבל דעת הרמב"ם שכשרוצים לאכול יש מצוה לשחוט. וצ"ע מדוע כשונה הרמב"ם מצוה למגרש ליתן גט שתק הראב"ד ולא השיג והרי גם שם אין מצוה לגרש אלא שאם רוצה לגרש את אשתו יש דין שצריך גט, ומאי שנא גט משחיטה, לדעת הראב"ד. ויש לדון לחלק דגט אף דאין מצוה מ"מ הוי דין דהוא מתיר את האשה ושייך לחושבו ממנין המצות משא"כ שחיטה י"ל דאין דין מתיר אלא דפשוט אינה נבילה ולא אסורה ולכך השיג הראב"ד בשחיטה דווקא ובגט הסכים. אמנם בפשוטו שחיטה הוא דבר המתיר.

מרן הגרב"מ: וכן מצינו דס"ד שיש בזה אי עבד לא מהני

הגר"י: כבר עמד בזה המהר"ט אלגזי.

מרן הגרב"מ: ובקובץ שיעורים הוכיח דשחיטה הוי חלות היתר, אכן אי לא נימא דהוי מתיר יש לחלק כנ"ל.

מרן הגרב"מ: שמעתי פעם מהרב מבריסק לחלק דבשחיטה השחיטה עושה את ההיתר, דהיינו התורה אמרה שיש בכח שחיטה כזו להוציא מאיסור, משא"כ בגט לא הגט עושה את ההיתר אלא כשנותנים גט יש דין בתורה שהאשה מותרת. [הוא הביא מר' ברוך בער שאמר שהגט יש לו כח מתיר, אבל הרב מבריסק לא היה נראה לו כך].

מרן הגרב"מ: אספר לכם מעשה, בידי הוי עובדא, פעם דפקתי בדלת אצל הרב מבריסק, יצא ר' דוד הבן שלו שיהי' בריא, אלופי ומיודעי, ואמר לי 'אי אפשר להיכנס' 'אי אפשר להיכנס', פניתי ללכת ואז הוא אומר לי 'ווארט א רגע' [חכה רגע], ואני שומע את הגר"י שואלו 'ווער איז דא' [מי זה], והוא ענה לו, אמר לו הגר"י שכינס אותי, הוא שכב במיטה ואני עמדת, ושאלתי אותו שאלה בראב"ד בתורת כהנים, הוא קם הלך לארון לקח את הספר ונתיישב על יד השולחן וקרא את הראב"ד בפנים, שאלתי או אתם אומרים פשט שכן צריך לקרוא?!, אז הוא חזר וקרא בפנים ואמר, כן, כך צריך לקרוא.

תוך כדי הדברים נכנס אדם גדול אחד [אלטר' מירר, הוא היה מתלמידי הרב עוד בבריסק, מחבריו של ר' לייב מאלין] הוא התיישב והניח ידיו על השולחן וראשו עליהם, [מעולם לא ראיתי מי שנתיישב כששאל את הגר"י, מלבד פעם א' שראיתי את ר' אליעזר שך זצ"ל והקרינקר' רוב שהם ישבו, היה זה ביוכ"פ שהלכתי לשאול בשביל אבא שלי], אז הוא שאל מה מדברים פה, וענה הגר"י פה לא מדברים פה לומדים, הלה לא נתעייף ושאל מה לומדים פה, ענה הגר"י לא לומדים פה, עמלים פה, הלה לא נתעייף ושאל כמה עמלים פה, הגר"י יצא מהחדר, הלה שאלני מה דיברת אתו, אמרתי לו שהיה לי שאלה בראב"ד בתורת כהנים והרב הקריא את הראב"ד בפנים ופשוט נהיה אור.

הגר"י: בהלוייתו של הגר"ח שמואלביץ חתנו הגר"נ פרצוביץ כבר היה חולה והוא הספיד אותו ודיבר על 'העורבניא' [העמל] של ר' חיים, עמדת אז בשעת הלוייה על יד דודי ר' יעקב זצ"ל ואמר לי שכבר מעל י' פעמים שהזכיר 'עורבניא'.

מרן הגרב"מ: העמל של ר' חיים היה ממש תופעה, לא יאומן, הוא היה מטבעו אדם בריא בגופו והשקיע את כל הגבורה שלו בתורה ימים ולילות, מספרים שראו אותו משנן לעצמו [חזרות] ולא רק גמרות, הרי הוא ידע את כל התורה כולה. ואספר סיפור שהיה לי אתו הייתי אברך צעיר ואחרי ר' יצחק נהיה חתן של ר' חיים, יום א' לא הרגשתי טוב והלכתי לד' ר' כהן והחליט שאני צריך לשכב על מיטה, ואחרי בא לבקרני [זה היה לפני שיצא ר' אלחנן, קובץ שיעורים ב' ודאי לא היה, חלק א' אני גם לא בטוח שהיה] אמרתי לו שישאל את השווער שלו מי מדבר בדין 'בהמת הפקר אם חייבת בבכורה', כעבור כשעה כלבד הוא חוזר עם רצועת נייר כמו שיש לכורכי ספרים ועליו רשום מלמעלה עד למטה, גם הזכיר בתוכו את ר' אלחנן מאהל תורה, אף א' לא ידע את זה והוא כבר ידע. שאלתי סימט לכוליה שבחא, וענה לי, לא, היה לו עוד מה לרשום רק לא היה מקום בנייד. הוא גם היה מחדש מקורי. ראינו אותו [כולם ראו] בתפילות ב'זכרון משה' ותוך כדי הוא דפק באגרופו על הקיר ואומר 'לא, זה לא פשט' 'לא, זה לא פשט' 'הא, זה הפשט' היו ממש שומעים אותו.

הגר"י: שמעתי, כמדומה שזה היה ב'שלושים', שר' יצחק סיפר שר' חיים בתור בחור היה לו חברותא אחרי הסדר בלילה לפני השנינה, לימוד ירושלמי, למחרת כשהמשיכו הלאה, ר'

חיים חוזר ואומר לחברותא אתמול למדנו כך וכך עכשיו נמשיך הלאה, שאל אותו החברותא, חיים, שנינו למדנו את זה אתמול ומיד הלכנו לישון איך זה שאתה זוכר כ"כ טוב ואני לא זוכר, השיב לו ר' חיים ההבדל הוא שכשהלכנו לישון אתה הנחת את הראש על הכר, ואני הנחתי את הכר על הראש, חזרתי במטה על מה שלמדנו, וכדי שחברי החדר לא יתעוררו הנחתי את הכר על הראש.

מרן הגרב"מ: הוא היה מאוד טיפוס, אני לא שמעתי את הסיפור הזה אבל זה מתאים.

מרן הגרב"מ: לר' שמחה זיסל זצ"ל יש טייטש [הסבר] חדש בגמרא "אם הראשונים כמלאכים אנו כבני אדם ואם הראשונים כבני אדם אנו כחמורים", וביאר דשכל של חמורים אף אם נצרף שכל של אלף חמורים יחד לשכל אחד, כל א' מבין שזה לא שייך לשכל של בן אדם כיון ששכל של חמור אינו רק פחות משל מאדם אלא הוא סוג אחר לגמרי, וזה הכוונה שאנו מין אחר סוג אחר של שכל ולא רק פחות בכמות.

הגר"י: אומרים בשם ר' אהרון שאמר שזה לא ירידת הדורות, זה נפילת הדורות הגרב"מ: לעצרי הרב זה יותר מזה אנו רגילים לומר שזה התרסקות הדורות.

מרן הגרב"מ: היום כל הזמן נותנים לבחורים עצות מה לעשות ומה לא לעשות ועושים כל מיני התכנסויות לזה, הסבא [מסלבודקא] זצ"ל לא היה עושה כך אלא היה לוקח בחור ואומר לו תראה מה אתה, גדלותך, ואז כבר לא היה צריך להגיד לו מה לא לעשות הבחור היה מרגיש זה לא מתאים לי. העיקר זה שיכירו את המעלות שלהם, הם אפי' לא יודעים מה יש בהם.

הגר"י: הראש ישיבה הספיד את השווער ר' מאיר חדש זצ"ל בכולל חזון איש ב'שלושים', והזכיר שר' מאיר הקשה שכתוב שארון שיש לו רק כר אחד יתן לעבד ולא לעצמו דכתיב 'כי טוב לו עמך' עמך במאכל ובמשתה שלא תהא אתה אוכל פת נקיה וכו', וקשה דבב"מ דף סב דרשו 'וחי אחיך עמך' חייך קודמין, ועמדו בזה האחרונים [עיין מהר"מ שיף שם]. וביאר ר' מאיר שבעבד זה שונה דכשלאדון יהיה כר ולא לעבד זה גורם הרגשת השפלה לעבד, משא"כ בוחי אחיך עמך כשחיי קודמים אין זה מראה על פחיתות השני.

הגר"י: החלק של ההתמדה שיש היום פחות מפעם מה השורש, יש פחות גישמאק? פחות סיפוק?.

מרן הגרב"מ: כן ודאי, פשוט, פעם היו משתגעים אחריה.

הגר"י: אבא תמיד אומר בשיחות שצריך ללמוד מתוך סקרנות מתוך שמעניין אותו, הוא מביא את רש"י בפרשת השבוע 'אשר אנוכי מצוך היום' כדיוטגמא חדשה שמגיע מהמלך. זה חלק מהתורה ללמוד בצורה שימשוך, רואים את זה בברכות התורה באמצע ברכות המצוה מבקשים והערב נא וכו' ולכאורה היה צריך לסיים ברכות המצוה ואח"כ לבקש בקשות, אלא שהעריכות זה חלק מהמצוה.

מרן הגרב"מ: רואים כך בהקדמה של האבני נזר. זה תלמוד תורה!.

הגר"י: אבא שאל שאלה את החזון איש ואת הרב מפוניבז' וכל אחד ענה אחרת, כתוב שאם נקטעה יד העדים פטור, הוא שאל האם חשיב גברא קטילא דבעצם הוא מחויב מיתה רק שאי אפשר להורגו, אמרתי לחזק ולחדד צד זה שהרי לו יצויר שיחזור להם היד הרי בפשוטו לא יצטרכו עוד הפעם גמר דין לחייבו, א"כ רואים שהחייב קיים רק שא"א להורגו, או נימא דפטור כמשמעו ולא חשיב גברא קטילא. הרב מפוניבז' אמר שהוא גברא קטילא כיון דבעצם הוא חייב אלא שא"א להורגו, החזון איש לא הסכים [אבא לא אמר לו שכך הרב אמר] הוא אמר ד'פטור איז פטור' ואינו גברא קטילא.

מרן הגרב"מ: שאלה יפה.

הגר"י: היום ראינו מנחת חינוך שדן האם מפקחין עליו את הגל, ונוקט שמפקחין ונראה שלמד כהחזון איש שכיון שפטור ממיתה אינו גברא קטילא כלל.

מרן הגרב"מ: אני רוצה לספר לכם משהו, אני אצל החזון איש הייתי מעט פעמים לא היה לי את האפשרות כיון שהנסיעה לתל אביב ומשם לבני ברק עלתה ארבע עשרה גרוש וזה היה מדי הרבה בשבילי, אבל בפעמים שהייתי אצלו שאלתי אותו כמה שאלות והוא הראה לי קירבה ברוך ה'.

יש שאלה שחשבתי לשאול שני בני אדם את הגר"י ואת החזון איש וחשבתי לעצמי קודם מה כל אחד צריך לענות על השאלה, אגיד לכם את השאלה 'שיריים שחסרו בין קמיעה להקטרה אותם שיריים אסורים באכילה', מה יא בקרבן עצים שקומצים את העץ, מה הדין

המשך בעמוד י"ז

אם נחסר האם יהא אסור בהקטרה [כמו שאסור באכילה יהיה אסור בהקטרה]. חשבתי שהחזון איש יגיד שמסתמא זה אותו דבר. והגרי"ז יאמר 'שטייט [כתוב] אסורים באכילה'. הלכתי לחזון איש הוא אמר לי 'שטייט אסורים באכילה', אח"כ שאלתי את הגרי"ז ולאחר שסבב ראשו אנה ואנה כמה פעמים, אמר לי אין נפק"מ ואסור.

הגר"י: פעם שמעתי שר' שלמה ברמן זצ"ל לא היה מגיע הרבה לגרי"ז כיון שפחד.

מרן הגרב"מ: הראשון שהביא אותי לחזון איש היה ר' דוד פינקל, אתם יודעים מי זה, הוא סידר לי שאני יבוא איתו, באנו לבני ברק זה היה כבר לדירה החדשה אחרי שעבר מגבעת רוקח, פחדתי פחד מוות, הייתי בטוח שהוא יראה את כל מה שנמצא בתוכי, ממש פחד מוות, נכנסתי לבית היו שם עוד כמה אנשים [לא הרבה] וחיכו למנן מעריב, עמדתי והשיניים שלי דא לדא נקשן ממש פחדתי 'וואס טוצד', מה יהיה כאן, פתאום אומרים זה החזון איש זה היה לפני מעריב הוא נכנס למעריב, ואז הוא ראה את ר' דוד, אז הוא אחז במשקפיו ואמר 'לכאורה דאס איז דוד'?, אז ר' דוד אמר לו 'ולאחר העיון'?! באותה שעה התמוגג כל הפחד. אבל עדיין פחדתי לגשת להגיד לו שלום עליכם, אח"כ שמעתי את הקריאת שמע שלו, מירידיק, שמעתי גם קריאת שמע של הגרי"ז גם מירידיק, אבל זה מירידיק אחר, הצעקה שלו [של החזון"א] ב'אחד, אני לא שוכח.

הגר"י: שמעתי שר' חיים קרייזוויט אמר שעם קריאת שמע אחת של החזון איש אפשר להחזיק מעמד חודש שלם. איך שאמר כל מילה וכלי לחזור על אף מילה פעמיים. אומרים שהחזון איש אמר פעם [היה לו 'חוש הומור'] קוראים לזה [היום] על אלה שחוזרים הרבה על אותה מילה שאמנם כתוב שהמדקדק בקריאת שמע מצניעם לו גהינום, אבל צריך לזוהר כי יכולים גם להצטנן.

מרן הגרב"מ: יפה מאוד, לא שמעתי את זה.

הגר"י: אבא היה שואל יותר את החזון איש, את הגרי"ז הוא פחות שאל.

מרן הגרב"מ: אביך אמר לי שהוא היה מדבר עם הגרי"ז.

הגר"י: היה פעם שהגרי"ז היה בבני ברק [בחתונת א' מילדיו] ואבא שאל אותו לשי' ר"ת שביאת עכו"ם לא חשיבא ביאה, מהא דעכו"ם ועבד שבא על בת ישראל דאיפליגו מה דין

הולד ויש מ"ד ביבמות דף מ"ה דבאשת איש הולד ממזר ובפנויה פגום, וקשה הרי אין איסור אשת איש בהאי ביאה לשי' ר"ת ומדוע הולד ממזר, וענה לו הגרי"ז על המקום שמה שהוזכר בגמ' שהוולד ממזר מדובר בעבד שבא על בת ישראל ולא בעכו"ם ובוזה לא אמר ר"ת שאין ביאתו ביאה.

מרן הגרב"מ: שמעתי פעם שמישהו שאל קושיא זו את הגרי"ז וכך ענה לו, עכשיו אתה אומר לי שזה היה עם אבא שלך, ראויין הדברים למי שאמרם.

הגר"י: אבא אמר שהוא קיבל מזה הרבה, הוא מאוד נהנה כנראה מהפשטות איך שענה מיד, או מהשימת לב בגמ' שהמעשה שם מדובר בעבד. סיפרתי אח"כ לר' שמואל שאבא שאל את הגרי"ז ושכך ענה לו, ר' שמואל שמע ואמר שזה חידוש.

הגר"י: בחזון איש [נגעים סימן יא ס"ק ה] כ' שקרבן שלא הקדישו והקריבו לישם קרבן השחיטה מקדשתו קדושת הגוף. [וכמו שמצינו כך שסכין מקדש]. ומיישב בזה דברי התוס' בחולין ק"מ שדנו בבהמת עיר הנדחת אם עבר והקדישה אם כשרה, וקשה הרי"ז איסורי הנאה ואין אדם מקדיש איסורי הנאה, ולהנ"ל נתיישב שאפשר להביא קרבן חולין שתהא השחיטה מקדשתו קדושת הגוף.

אמנם בתורת כהנים בתחילת ויקרא איתא 'קרבן לה' שיקדם הקדשו להקרבתו', מבואר שצריך להקדיש קודם, ר' אברהם גרבוז שליט"א שאל זאת להקהילות יעקב, וענה לו שאולי זה רק למצוה, דין לכתחילה.

מרן הגרב"מ: יש בדברי חזון איש אלו עוד חידוש, שההקדש הזה יכול לחול גם באינו ברשותו, הרי הדין דאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו מסתמא זה לא רק דין במקדיש אלא ההקדש לא חל בדבר שאינו שלו.

הגר"י: מה שלא חל הוא מחמת שאין מקדיש אבל כאן יש מעשה הקרבה.

היה לי קושיא על החזון"א, שהתוס' בכריתות דף י"ג ב' כתבו שעד הזריקה אפשר לישאל על ההקדש, וקשה דל מהכא הקדשו שהקדיש, תיפו"ל משום מעשה ההקרבה ועו"ז לא שייך שאלה.

מרן הגרב"מ: אגוטא שאלה, אגוטא שאלה, גיוואלדיג. ■